

TTAKUN (H)ERRENKA

Gartxon eta Hildakoen Harana

Bi estrainaldi egun eta ordu berean: batetik, *Euskararen jatorria: Enigma europar bat* dokumentalarena, eta bestetik, “*Gartxon eta Hildakoen Harana*” filmaren estreinaldia. Bidegurutze ederra. “*Susto o muerte*” abisua jaso eta, zalan-tzarik gabe, “*muerte*” aukeratu-ko nuen bezala, “egia ala enigma” gaztiguaren eskakizunari ere “enigma” erantzungo nioke nik. Mendetan zehar bizirik dirauten enigmek izaten duten edertasun anbiguo horrekin, niri ere bai euskara Europako hizkuntza zaharretakoa dela eta bere jatorria ezezaguna dela esatea gustatzen zait. Horrek nekatu behar handia aurrezten dit. Eta gauza ederra izaten da arrasto misteriotsu bat uztea airean. Tira, euskararen jatorria zein den jakiteko kemen nahikorik gabe harrapatu ninduela asteazken hark. Beharbada, ostirala izan balitz. Hori aitzakia. Bigarren aukerari buruzko informazioa biltzen saiatu nintzen orduan: “*Gartxon eta Hildakoen Harana*”. Memoria historikoaren aldeko fantasia epikoaren aitzindari eta gailur izan diren filmen jarraipen-lana. Mundu guzti-ko haur, gazte eta adin guztietako ikusleak lilitatzeko moduko beste trilogia baten lehen atala. *Gartxon* gizakia, memoria historikoa berreskuratzearen aldeko ikur bihurtuta, auzi-petuen aulkian esertzen da, Itzalaren konkistaren garaiko krimenak ikertzeagatik prebrikazioa egin zuelakoan, beste hainbat arrazatako Manos Limpias, Falange Española de las JONS eta Libertad e Identidad elkartetako jaun ilunak salatuta. Baina istorioan murgildu ahala, keinuz beterik dagoela ohartuko gara: hor dago Erresumaren Gobernuak izendatutako adituen batzorde bat, Hildakoen Haraneko ugazabaren gorpuzkiak handik ateratzeko proposamena adosten duena; hor dago Hildakoen Harana Babesteko Elkarteko abokatua; hor dago Fernando Aramburuco-

CONCETTA PROBANZA

José Luis Padrón

Sarasola

Apaolaza

pulos azti germaniarra; hor dago Jaurlearitza Errioxar inperioarekin negoziazioak apurtuz... Baina errealitatea fikzioa baino askoz areago doa. Munduko edozein gizarte aurreratuk lotsatu beharko luke, lotsa izugarritz, lotsa historikoaz, eraman-ezineko moduan lotsatu beharko luke Francisco

Franco diktadore jatorrak bere buruaren distiraren alde eraikitako Hildakoen Harana bezalako genozidioaren eta gizateriaren aurkako krimena ospatzen duen leku lotsagarri monumental horren aurrean. “Hemen axola duena langabezia da, ez Franco”, aitortu du haren alaba Carmen Francok. Eta errukitasunaren ahotik bota dituen hitz horiek, ikusten da, aita bezain solidarioa eta arduratsua dela erakusten digute. Langabeziaren datuen aurrean bere kezka larria azaldu zuelako aitak, beti. Horregatik, familiaren atsedenerako eta meditaziorako enpresan jarri zituen lanean milaka errepre-saliatu politiko. Praktiketari hartu zituen, bale, baina araupean, Lanaren bitartez Zigorak Luditzeko Patronatu Nagusiaren araupean hain zuen ere, eta hil arteko luzapenez. Ez ikustea erabaki nuen azkenean. Hirugarren bide bati heltzea erabaki nuen. Azkenean, Donostiako Mintzodromora joan nintzen, gauetz, Euskararen Nazioarteko Eguna ospatzeko. Gerra Zibilean fusilatutako guztiak eta ni jarri ginen lauzpabost laguneko taldeetan banatuta, eta heriotza erregistrarako tramite oro gaur egun euskaraz egiteko daukagun aukeraren inguruan mintzatu ginen, besteak beste, berriketa lasaian kafe bat hartuz (kafeak ez omen die fusilatuei lorik kentzen). Eta oso pozik agertu zitzaizkidan denak, noski, fusilatuek izan ondoren, nahiz eta euskaldun zaharrak izan, nahiz eta euskaraz ikasten ari, euskaraz aritzeko aukera oso-oso gutxi dituztelako. ■

Munduko edozein gizarte aurreratuk lotsatu beharko luke Franco diktadore jatorrak bere buruaren distiraren alde eraikitako Hildakoen Harana bezalako genozidioaren eta gizateriaren aurkako krimena ospatzen duen leku lotsagarri monumental horren aurrean

